

AUSPICE DEO,
EXERCITIUM ACADEMICUM,
THEOREMATA
TRIA MISCELLANEA
EXHIBENS;

Indultu Ampliff. Ordinis Philosophici,
In splendido Finnonum Albenao,

Sub
DIRECTIONE
Viri Celeberrimi

M. DAVIDIS *ΕΒΝΔΙ*
POESEOS PROFESS. REG. ET ORD.

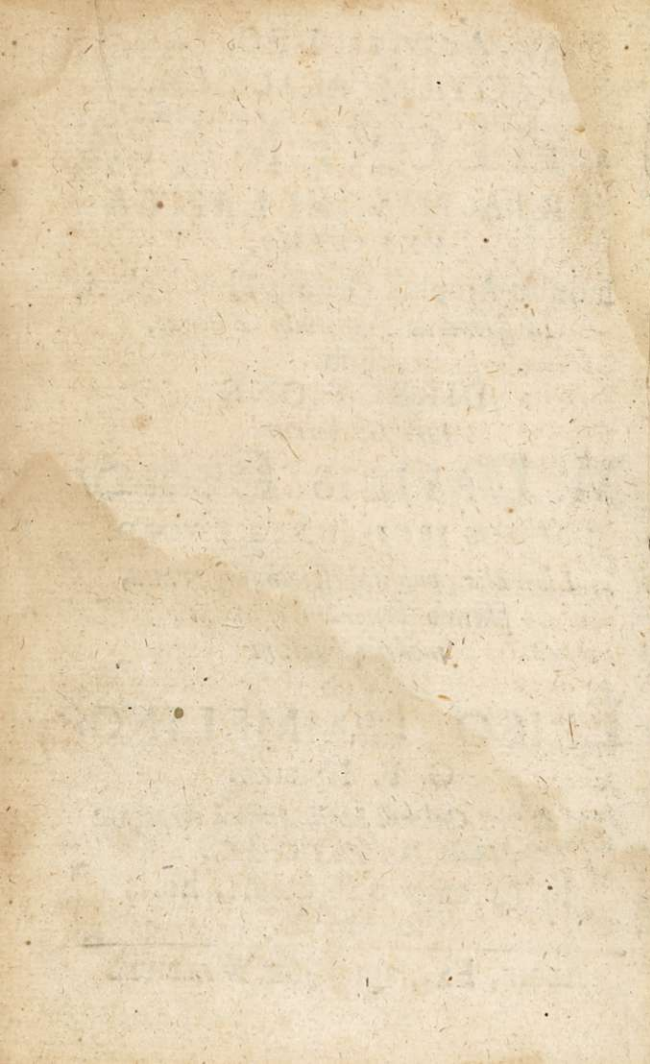
*Liberalis publiciq; speciminis gratia,
placido bonorum examini
modeste delatum*

ab
ERICO TAMMELINO
G. F. Nyland.

*Ad d. 7. Calend. Maji Anno à corporato
Verbo Dei M. DC. XCI.*

In Acroaterio superiori, horis
solennibus.

ABOJE, Exc. apud JOR. WALLIUM.

LECTORI Candido Salutem!

Tantum vis consuetudinis & inva-
lescens scribendi studium effecit,
ut etiam ego B. L. primitias in-
genii mei exiles, tibi fistere,
atque tot concinnis, politis sub-
actisque exercitiis, quae indies in lucem eade
Lycaum nostrum Aboense, inserere sustineam.
Interim videar mihi non effugere posse me eos,
qui argumenta Theorematum discutiendorum,
ad quae, ut ingenue fatear, casu delatus
sum, jejuna & supervacanea censebunt, ope-
ramque fructuosius, cuiquam altioris inda-
ginis materia impendi potuisse. Verum si
rem attentius aestimare velint, aliud eos in-
venturos, & Discursui nostro suam constare
utilitatem, sponte professuros confido; pau-
cis quippe libanda proponit ea, quibus Athei
cyclopico furore correpti, si divinis testimoniis
veniant, efficaciter convinci & retundi pos-
sunt; praeterea adducit nonnulla, quae pro-
fundam sa iunt antiquitatem, quorum me-
ditatio insignem cunctis parit voluptatem
& gratiam, qui enim in earum rerum co-
gnitionem, quae a memoria hominum remo-
eise

visissima sunt, penetrare non desideras, & quid
in recessu contineant inquirere satagis, imo
inquirere debes, quicquid solidam, robustam
& exactam, non superficialiariam doctrinam
venatur. Proinde nihil moror male erudi-
torum quorundam iudicia, qui animas sa-
pientum, more Pythagorico in se transfusas
existimantes, aliorum summo zelo denigrant
& sugillant labores, nam soli sibi sapere vi-
dentur, ut necesse sit a superis Vulcanum ex-
poscere, qui cerebrum illorum turgidum &
velut pregnans absoluta sapientia bipenni
aperiat, ut armata illa Pallas erumpere possit
ac proficere, Lingua vero ceream effigiem,
Charitum Numini immolare, ut ex debilate-
randi, & in bonos debacchandi fero isto &
immamini more ad humanitatem exultis: & mi-
digati esse tandem appareant, a qua tamen
alias sunt remotissimi & alienissimi. Te au-
tem benigne LECTOR, cujus perspicacioribus ocu-
lis hac opella minus satisfieri, mea me con-
vincit tenuitas, rogo atque obsecro, ut illam
ipsam, favoris tui jubare illustrare & equis
censuris eliminare digneris, Ego vicissim res &
conatus tuos, in meliorem interpretari par-
tem, & sinceri animi tui candorem, debitis
decanare elogiis nunquam desistam. Vale.

IN NOMINE S. S. TRINITATIS!

THEOREMA PRIMUM,

De

ΘΕΟΓΝΩΣΙΑ GENTILIUM.

Num esse DEUM, Condi-
torem & Rectorem Am-
phitheatri hujus amplissi-
mi, clare satis passim do-
cent sacrae pandectae & una-

nimi consensu constanter profitentur
omnes Christiani, divinae veritatis ju-
bare illustrati; Imo etiam Gentiles e-
munctoris naris, quamvis Mosaicae &
Christianae doctrinae expertes, unum
esse sacrum & venerabile Numen quod
omnia a se condita suo moderetur ar-
bitrio olim professi sunt; quod constat
e monumentis scriptorum tam anti-
quiorum quam recentiorum. Ex am-
pla autem testium sylva, unum dunta-
taxat producam Lactantium qui Lib. de
ira DEI c. 9. de Pythagora vetustissi-

mo Philosopho Italicæ Sectæ Principe hæcce profert verba: *Pythagoras unum DEum confitetur, dicens incorporalem esse mentem; quod ipsum cuivis vel exinde certum evadere potest, quod DEum appellaverit. Μονάδα sive unitatem. Præterea ut res fiat clarior & nostra Sententia ipsa gentilium comprobetur confessione, omissis cæteris ipsum audiamus Senecam qui Lib. 4. de beneficiis Cap. 7. ita differit: Quoties voles, sibi licet aliter, hunc auctorem rerum nostrarum compellare. Tot appellationes ejus esse possunt, quot munera. Hunc & Liberum patrem, & Herculem, ac Mercurium nostri putant. Si hunc naturam vocas, fatum, fortunam: Omnia ejusdem DEI nomina sunt, varie utentis sua potestate. Hinc est quod etiam Gentium Apostolus Act: 17: 28. 29. Arati alleget verba, haud obicure innuens ejus nos esse numinis progeniem sive genus, quod Poeta cum gentibus sanioribus per Jovem intellexit. Quamvis enim pagani lumine gratiæ destituti fuerint, unum tamen esse verum*

rum DEum cognoverunt, partim traditione perpetua, nam quæ primitus è revelatione divina de DEo hominibus constabant, posteris eorum, quos DEus alloquio suo non dignabatur, quasi per manus tradebantur; partim quoque lumine naturæ: ecquisenim non perspicere potest, Macrocosmi splendidissimi structuram, expansi amplitudinem, astrorum ambages, rerumque omnium quæ Cælo, Terra, ac Mari apparent, admirandam copiam & stupendam harmoniam, agnoscere *creatorem, sustentatorem ac gubernatorem*. Quapropter Basilus mundum nuncupat τῶν ψυχῶν λογικῶν διδασκαλεῖον, καὶ τῆς θεογνωσίας παιδευτήριον. Sed de θεογνωσία naturali, tum *insita* seu *subjectiva* consistente in κοινῆς ἐνώσιαις, quæ ex habitu Divinitatis vel sapientiæ concreatæ supersites hominibus insunt, tum *acquisita* quæ per triplicem viam nempe *Negationis Causalitatis & Eminentia* instituitur, fuisse agunt Pneumatici; de cujus indole impræsentiarum accuratè dis-

quirere non est nostri instituti; asserimus tantum gentes beneficio ejusdem, DEI propriam rationem ejusque attributa quodammodo apprehendisse, non tamen salutariter cognovisse. Atque sic patet heic intelligi cognitionem non quidditativam sed quidditatis, non perfectam sed imperfectam, non absolutam sed determinatam, restrictam seu aliqualem, non comprehensivam sed apprehensivam. Nam conceptu quidditativo & Comprehensive, DEUS est ἀκατάληπτος, ἄγνωστος, ἀρρητός, καὶ ἀφροσύνη. Imo quamvis Aristoteles vocaverit DEUM αἰδίον, Lib. 12. Met. c. 7. Anaxagoras Νῦν κοσμοποιόν, Plato δημιουργόν τῶν πάντων, & Aristoteles scripserit lib. 2. De Cælo, εἰς δὲ ἐνέργεια ἀθεοκρασία, τῆς δὲ ζωῆς αἰδίου, atque Epictetus præclare satis: Ὁ θεὸς τὸν ἀνθρώπων εἰσήγαγεν εἰς τὸν κόσμον θεοτὴν αὐτῶν καὶ τῶν ἔργων αὐτῶν, καὶ μόνον θεοτὴν, ἅλλα καὶ ἐξηγητὴν αὐτῶν: nihilominus necessarium habuerunt ipsi etiam pagani profiteri, exactam DEI notitiam & genuinum ejus cultum eos latuisse unde ἄγνωστον ipsum

ipsum vocarunt ; Cujus rei evidens est documentum ara Athenis DEo ignoto dicata : de qua divus Apostolus Act. 17: 23, ita fatur : *Præteriens & videns simulacra vestra, vidi & aram in qua scriptum erat, IGNOTO DEO. Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuncio vobis.* Quibus verbis Paulus aperte pronunciat Athenienses, inscios licet, illud coluisse numen quod ipse esset annunciaturus ut deinceps agnoscerent. Tota igitur res huc redit, gentiles erectioris indolis ~~unum~~ DEum omnino cognovisse, quamvis non quantum par erat, ex parte tamen, plenius agnitori nisi veritatem obviam id est DEum in operibus loquentem rejecissent.

THEOREMA SECUNDUM,

De

CORNIBUS MOSIS.

Divinus Moses, legislator ille maximus, à sculptoribus & pictoribus duobus cornibus è capite prominentis

bus passim repræsentatur, quod quoties
 vident judæi, Christianos rident inter-
 rogantes: num Diabolum vel monstrum
 eum fuisse credant, dignum proinde
 videtur ut disquiratur quo jure quæve
 injuria ita depingatur. Causam hic sub-
 esse quivis colligere potest, quid autem
 eo denotetur non æque liquet; hinc
 factum ut quidam (quorum meminit
 Excellentiss. Drusius & ex eo Doct.
 Pfeifferus) eo dementiæ progressi sint,
 ut dicant uxorem ejus mœcham fuisse
 & eum propterea cornutum dictum;
 imo piget pudetque referre etiamnum
 ejusdem furfuris inveniri homines qui
 ansam cavillandi hinc arripiunt. Quibus
 hoc futile deliramentum non placet, fa-
 ciem à jejuniis ita emaciatam fuisse, ut
 instar cornuum hinc inde prominere
 nugantur. Sed viri cordati & eruditi-
 one illustres, veram subolfacientes cau-
 sam à ipsius facie radiis fulgente hoc
 ortum suum habere clare demonstrant.
 Postquam enim cum DEO præsens e-
 gisset in monte Sinai, ubi majestatem di-
 vi-

vinam cominus vidit & reversus esset
 ad populum suum, accidit, *ut tanta cla-
 ritudinis facies ejus renideret, ne intueri eum
 populus valeret*, dicente Sulpitio Servero
Lib. 1. bist. sacr. C. 33. Nata est autem opi-
 nio vulgi de cornibus Mosis e male in-
 tellecto textu Originali, nam *Exod. 34:
 29. seq.* ubi hæc describitur historia legitur:
 קר עור פנו Est autem קר *Karan* אקר *Keren*
 quod vulgo cornu significat, unde vul-
 gata Versio habet: *ignoravit quod cornuta
 esset facies sua.* Pariter Aquila *νεγείωνος ἦν.*
 Sed quamvis קר *Keren* proprie signi-
 ficat cornu, tamen metaphoricè etiam
 radium cornu similem, & inde deriva-
 ta vox קר *Karan* splendere, coruscare &
 radios instar cornuum vibrare denotat;
 ut accurate præter alios etiam obser-
 vat Beat. Doct. Terferus de re litera-
 ria optime meritis, in annotationibus
 suis in Exodum. Quem sensum recte
 exprimunt LXX. Interpretes: καὶ Μω-
 σῆς ἔκ ἠδὲ ὅτι δεδόξαται ἢ ὄψις τῆς χαλκῆς
 τῆς προσώπου αὐτοῦ; h. e. *nesciebat quod glo-
 rificatus erat aspectus cutis faciei ejus.*

Illam interpretationem etiam approbat
 Divus Apostolus 2. *Corinth.* 3: 7. ubi ex-
 tat *δοξα ωσώπερ*. Imo ab absurdis, quæ
 ab altera sententia sequuntur hoc pro-
 bat Doct. Pheifferus: nam si cornutus
 fuit Moses, quare Israelitæ ipsum acce-
 dere noluerunt? num timuerunt ut
 cornibus feriret? Vel quare obvelavit
 faciem? ne fortassis cornibus formida-
 bilis, occurrentes terreret, aut ut op-
 probrium tegeret, ut Midam aures a-
 fininas occultasse fabulantur? Id sane
 est *άλογον & άπεσδιόνυσον*. His ita præ-
 libatis manifestum evadit, imperitum
 vulgus, pictores, sculptores & quic-
 quid est artificum, pro radiis in speci-
 em Cornuum assurgentibus, vera
 Cornua Mosi affinxisse, nescientes il-
 lud quod imitatur speciem discernere ab
 eo, quod revera tale est. De cætero
 notandum quoq; in antiquitatibus gen-
 tilium multa latere vestigia radiorum
 cervicem Mosi cingentium; cuius rei
 clarissimum est documentum, quod
 Dii eorum non pauci cornuti finguntur
 utpote præprimis Bacchus, qui ab Eu-

9
ripide & Orpheo vocatur *αὐρορα* &
αὐρορα. Horatius lib. 2. Carm. 9.
ubi Laudes recenset Bacchi ita canit:

Te vidit insons cerberus aureo

Cornu decorum.

Quod de historia Mosis ipsum mutua-
tum esse cuius apparet. Imo multa alia
apud eundem Poetam, & scriptores cæ-
teros paganorum passim occurrunt,
quæ petita sunt ex actis Mosaicis, plu-
rima tamen sunt nugis aucta, imo e-
tiam detorta & sub fabularum involu-
cris abscondita, quod sua sagacitate ex-
plorarunt viri exquisitissimæ eruditionis
& acutissimi ingenii, qui luculenter do-
cent Bacchum aut fuisse imaginem Mo-
sis ut vult Celeberrimus Bochartus
Chan. Lib. 1. C. 18. Et Clariss. Kippin-
gius in Antiquitatibus Roman. lib. 1.
C. 2. n. 6. Aut ipsum fuisse Mosen &
sub hoc nomine cultum à gentibus ut
prolixè contendit Magnus ille Vossius
Lib. 1. de Idol. C. 30. Et pariter Doctis-
simus Huetius, in Demonst. Evangelici-
ca, opere nunquam satis laudato, *propof.*

IV. *Cap. 4.* Ubi *num* 10. obiect. Bocharti diluit & nihil obstare ostendit, quin tuto asseratur ipsum Mosen per Bacchum indigitari, illumq; ab Ægyptiis, Phœnicibus, cæterisque paganis, honore cultum divino. Imo non tantum *Bacchum*, verum etiam Ægyptiorum *Theut* vel *Tboyt*, *Osriden* vel *Serapiden*, *Apin*, *Anubin*, *Mnevin*, Phœnicum pariter *Taautum* & *Adonidem*, item *Mercurium* & *Vulcanum*, qui omnes ferme cornuti pinguntur, aliosque variorum ethnicorum DEOS unum idemq; denotare numen, nempe sæpius commemoratum Mosen, fama per totum orbem notissimum, atq; ab eo ejusq; monumentis universam propemodum Theologiam gentilium manasse, non vanis conjecturis, sed rationibus verisimilimis ille idem Huetius evincere conatur.

THEOREMA TERTIUM,

De

IDOLO MOLOCH.

Quamvis Theoremate primo evictum sit, paganos sapientiores, qui-

quibus e meliori luto finxit præcordia
 Titan, continuata traditione & lumine
 naturæ, ad aliqualem DEi cognitio-
 nem pervenisse; non tamen existiman-
 dum, gentes universas ad æqualem no-
 titiam pertigisse, illarum enim longe
 maxima pars traditione primæva pau-
 latim oblitterata & excussa, etiam ple-
 raq; existis ignorabat, quæ viribus na-
 turæ assequi potuisset, non quasi veritas
 illi ob oculos non sit versata, sed quia eam
 sese offerentem non comprehenderit,
 nam DEum in opere elucentem, vi-
 dit & clamoso silentio audivit dicen-
 tem esse se conditorem & rectorem
 universi, colique à nobis velle ac debe-
 re: sed ad conspectum oculos clausit,
 ad vocem obturavit aures, atq; opifi-
 cium amplexata est pro opifice, cul-
 tum creatori debitum creaturæ tribu-
 endo. Coluit namq; non tantum u-
 niversam naturam sed & ejusdem par-
 tes, utpote solem, cæteraque astra, ele-
 menta & etiam defunctorum animas,
 unde magna copia emergit DEorum.

tam

tam naturalium, ut vocant, quam animalium. Proh quanta dementia, miserorum mortalium invasit animos! triginta millia Deorum sub Ductore uno maximo Jove educebant Græci prisca; Eorum autem præcipuos in sua sacra vanitatis plena deduxerunt Romani apud quos duplices erant; alii *Semidei, Semones, Indigetes, Minores & Minorum gentium, dicebantur & habebantur*; alii *Majorum gentium, aut Celestes qui & Selecti, ex quibus duodecim Consentes reliqui vero Octo Populares appellabantur*. Inter numina vero antiquissima & in sacris decantatissima quæ sibi finxerunt Deastrorum confarcinatores, fuit etiam Moloch idolum illud Ammoniticum, quod quale fuerit non convenit inter viros doctissimos, nam non magis chameleon variat in colore, quam auctores in exponendo Moloch. Operæ pretium igitur duximus impræsentiarum de eodem differere, non tam aliis futuri duces quam ostensuri, quos sequimur; quod dum facimus sectabimur *πολύμοι-
εν πᾶλλον ἢ πηλυλογίαν.* Ut

Ut autem omnis rei tractationem recte
auspicamur à nomine, ita omnium pri-
mo observandum quod מלך *Moloch*
qui & מלכא derivetur à מלך *regnavit,*
rex fuit atque sic *Moloch* vi vocis signi-
ficat Regem Imperatorem & Guber-
natorem, quo respexerunt LXX qui
in *Lev.* 18. *Moloch* ἀρχοντα vertunt.

Proporro imago seu effigies ejus
lustranda venit, illam, *Crellius* refert
fuisse statuam marmoream, *Alii* vero
(*eR. Sol.*) eam describunt quod fuerit
ærea intrinsecus excavata, habens fa-
ciem vituli, & manus expansas, instar
hominis manus aperientis, ita ut ali-
quid ab alio recipiat. Hanc autem
imaginem æneam septem constitisse
conclavibus, quidam memorant, alii
ad aram ipsius hoc referunt, alii ante
illam ipsam tot facella exstructa fuisse
affirmant.

Cultum *Molochi* quod attinet, ve-
rum est liberos ipsi oblatos fuisse quod
patet è pluribus scripturæ locis, & præ-
cipue ex interdictione *Lev.* 20: 2.

Qui
dece-

dederit de semine suo Idolo Moloch morte morietur. Dissentiunt vero eruditi utrum infantes qui ipsi offerebantur, tantum per ignem fuerint traducti, an vero cremati: Prius Aben-Ezræ placet, quod etiam innuere videntur verba Deut. 18: 10. *Ne inuenietur in te qui lustret filium aut filiam, ducens per ignem.* Rab. Moses Maimonides, quem latine interpretatus est Dionysius Vossius Cap. 6. num. 5. modum translationis ita describit: *Accenso igne magno, partem accipiebant Seminis, quam dein sacerdotibus igni seruiantibus tradebant. At sacerdotes ubi filium accepissent eum patri restituebant: quo ipse ex sententia eum per ignem traduceret. Igitur pater filium permissu Sacerdotum per ignem agebat. Pedibus autem iubebat transire, donec flamma quicquid erat amensus foret.* Addunt alii quod si pueri quos per ignem ita raptabant, vel vivi evaderent vel morerentur, parentes nescio quam vel felicitatem vel infelicitatem sibi prædixisse. Posteriorem sententiam cum Mose Gerundensi

nensi & Isaaco Abravanel defendunt B. Lutherus, Flacius, Drusius, Glassius, Leusdenius & alii. Ast nihil impedit quin tuto asseratur utrumq; morem & cremandi & traduci obtinuisse, Phœnices enim à quibus sacrilega hæc sacra provenisse convenit, in maximis periculis liberos suos combusserunt, quando vero nulla iaderat calamitas publica, lustrarunt tanum id est inter duos ignes ducebant pedibus nudis in honorem DEI sui. Utrumque etiam e Scriptura Sacra probari potest: nempe februatio è loco *Lev. 18: v. 21. Vivi comburium, Psal. 106: 37. Ezech. 16: 21. & 23: 39.*

Processum circa vivicomburium adhibitum, qui describunt, ad cellulas sive conclavia supra memorata recurrunt & in eum finem adornata asserunt ut pullum columbinum immolare volens primum ingrederetur: ovem aut agnum, secundum: arietem, tertium: vitulum, quartum: juvenum, quintum: bovem, sextum deniq; filium aut filiam, septimum occuparet: ante

ante quod, ex sententia eorum, stabat
 statua Molochi, quam osculari tenebatur
 juxta illud Hof. 13: 2: *sacrificatores homi-
 num, vitulum osculabantur.* Deinde ante
 Molochum filius collocabatur, Molo-
 chus ipse igne supposito succendebatur
 donec æs ignesceret, tunc sacerdotes
 acceptum puerum aut in cavitate Mo-
 lochi includebant & ita cremabant, aut
 cendentibus ejus manibus indebant,
 qui brachia per artificium contrahens,
 puerum amplectebatur & deinde ex-
 cussum in ignem devolvebat. Ne au-
 tem vagitus puerorum parentes flecte-
 ret, sacrificuli interea aures eorum tym-
 panorum strepitu obtundebant. Hinc est
 quod existimant Tophet locum suburbii
 Hierosolymæ ubi hæc sacra non sacra,
 ab Israelitis peragebantur dictum à
 טפן tympanis atq; תפן significare
 tympanizationem. Bochartus vero To-
 phet dicit alludere ad nomen Typho-
 nis cujus pectus fabulantur Jovem ful-
 mine percussisse & cum flagrare cæpisset
 eidem montem Ætnam imposuisse
 qui

qui ex eo adhuc ardere dicitur, Typhonem autem deducit à græco *τύφειν* quod est urere. Nos tamen priorem vocis interpretationem amplectimur quamvis utraque huc quadrare videatur. Vocatus fuit idem locus quoq̄ *גיהנום* *vallis Hinnom* à quo in nefarii sceleris detestationem postea infernus *גיהנום* i. e. *γέεννα* nuncupatus est.

Succedit jam dispiciendum quale numen erat Moloch: Inter eos qui diversis & adversis studiis in expositione hujus rei sese macerant, sunt quidam qui opinantur nomine Molochi omne genus Idolorum significari, alii vero unum peculiare solis Ammonitis familiare insinuari contendunt; sed neutrius assertionis Patronos recte calculum ponere constans est eruditorum sententia. Quin potius tale denotari quod non minus ab aliis gentibus, quam ipsis Ammonitis colebatur, in designando autem eodem non conveniunt, sed in diversas scinduntur opiniones, quarum potiores hic recensere lubet.

Primo omnium offerunt se illi, qui per Moloch ignem intelligi autumant, quippe igni honor divinus exhibitus à gentibus plurimis utpote Persis, Cappadocibus, Phrygibus, Ægyptiis, Græcis atq; etiam Romanis, à quibus sub nomine Vestæ adoratus, ceu ininuit Ovidius 6. *Fest.*

*Nec tu aliud Vestam quam vivam intellige
flammam.*

Imo Nimbrodum apud Chaldaeos primū cultum ignis instituisse creditur & urbem Babylonæ Ur exinde nuncupatam, quod cives **UR** seu ignem pro Deo venerati sint, quemadmodum Iuse hac de re differit Vossius *Lib. 2. de Idol. C. 64.* sed hæc sententia siquidem idoneis destituta est fulcimentis tua sponte corrui.

Secundo loco nominandi sunt illi, qui solem denotari existimant, cujus cultus antiquissimus, viguitq; non tantum apud mortales profanos per universum orbem, verum etiam pro dolor! populum DEI quod liquet 2. Reg. C. 23.

C. 23. v. 11. item Ezech. 8: 16. pro
 quo asserto tanquam aris & focus pu-
 gnat Dionysius Vossius, qui in notis ad
 Maimonidem p. 78. exinde quod Mo-
 loch ratione nominis, Regem & maxi-
 mum Deorum significat, solem esse
 probare conatur, qui princeps siderum
 atq; supremus apud gentes omnes Deus
 habitus: Unde canit Maro XI Æneid.

Summe Deum sancti custos Soracis Apollo.

Contra Servium vero, qui Jovem sum-
 mum esse contendit e Macrobio probat
 solem ab antiquissimis ethnicorum,
 Principem DEorum constitutum, nomi-
 naq; Jovis, Saturni, Martis, Liberi, O-
 siridis, aliaque multa, solem indigitasse,
 qua de re est etiam insignis Locus Statii
 Lib. 1. Theb.

---Seu te roseum Titana vocari

*Gentis Achemenie ritu, seu prestat Osirim,
 Frugiferum, seu Persei sub nubibus antri
 Indignata sequi torquentem cornua Mithram.*
 Eandem, cum filio Dionysio, inflat
 buccinam Gerardus Vossius, hoc sufful-

tus argumento, quod Baal sive Bel, quem eundem cum sole existimat, vi vocis significet Dominum, Moloch autem sive Melech idem: cum nihil intersit, num sol dicatur vel Dominus vel Rex hujus Universi. Sed Clarissimus Kippingius non solem sed Jovem nomine Beli venire posse demonstrat, vide sis *Antiquit. Rom. Lib. 1. C. 6. n. 4.* Ubi tamen notandum Deastrorum gentilium præcipuorum nomen generale fuisse בעל *Dominus seu rerum potens*, ut apud Græcos Ζεύς & Latinos Jupiter unde in scriptura, plures בלים seu Joves memorantur. בעל vero Assyrii contracte dixerunt בל *Bel* Phænices בל *Bal* atque ea ratione etiam solem בל appellatum concendimus ac etiam à Syris Palmyrenis seu Phænificibus, *Aglibolum* & *Malacbelum*, quorum posterius videtur conflatum à מלך & בעל. Vid. *Boch. Chan. L. 2. C. 8.* & *Vossius de Idol. L. 2. C. 5.* Huc pertinet illud Isidori: *Apud Assyrios Bel vocatur quodam sacrorum suorum ratione & Saturnus & Sol.*

De

De cætero ex eo etiam hanc conjecturam firmare nititur Vossius, quod in imagine Molochi septem extiterint conclavia pro numero Solis, Lunæ atq; planetarum, è quibus prostremum erat Solis ut excellentissimi numinis, in quo homines immolabantur & tanquam victimæ summæ, summo offerebantur Deo. Verum quæcumq; speciose hæc omnia dicantur, nihil tamen solidi huic assertioni inesse, sed vacillare omnes adductas rationes, ὁφθαλμοφανερῶς apparet.

Nunc ordine succedunt illi, qui Moloch eundem faciunt cum Mercurio, utpote Arias Montanus qui Moloch deducit à *מלך* *nuncius fuit*, quia Mercurius Deorum nuncius statuitur, quod sibi constare nequit; est enim contra scripturam vocis & præterea de Orientis Theologia, non debet judicari ex Græca vel Romana.

Porro insinuat sese conjectura existimantium Molocho Priapum DEum illum *ἀγροφύλακον* & hortorum Tutelarem

larem indigitari, inter quos Fonseca & Oleastrius eminent, eos autem penitus à vero aberrare in propatulo est.

Dehinc nec desunt Molochū Venerem i. e. Luciterum esse asseverantes, unde vero eorum profluxerit error, indicat Vossius *De Idol. Gent. Lib. 2. C. 5.*

Sed hem inveniuntur quoque, quod præterire non possum, qui nomine Molochi Diabolum notari volunt: Verum quidem est non tantum Eudæmones sed & Cacodæmones, quos ipse Empedocles, *ἡρανοποιεῖς δαίμονας* vocaverat, olim Mosaicis temporibus in Palestina locisque vicinis, atque à Platonicis quoque honore divino, cultos fuisse, in quorum *μυσικῆ ἰουδα* inhumaniter mactabatur, (horrendum dictu) infans materno exsectus utero, quod hisce proditum à Lucano:

*Vulnere si ventris non quò natura vocabat,
Extrahitur partus calidis ponendus in aris.*

Imo etiam suo tempore, apud Calecutenses in Oriente: apud Mexicanos in

India

India occidentali : & gentem Tapujarum, quæ ἀνθρωποφάγος & consanguineos mortuos, exenteratos & affatos voravit, Dæmonolatricam obtinuisse, ostendit Vossius *De Theol. Gentil. Lib. 1. C. 8.* Diabolum tamen sub nomine Molochi adoratum fuisse, nullo modo probari potest.

Nobis cum Clarissimo Kippingio, veritati maxime consentaneum videtur, Moloch Ammonitarum fuisse Saturnum Phœnicum, à quibus omnium gentilium religio deducta est, quod de Chamos, qui pari λαθροσία à vicinis Moabitibus colebatur, seu patet 2. Reg. 3: 27. evincunt Hottingerus, Leusdenius, Pokokius, Hoffmannus, Pfeifferus & alii. Cui rei fidem facit quod è Diodoro Siculo & Plutarcho statua Saturni talis perhibeatur fuisse qualis supra descripta Molochi. Atque sic manifestum evadit, Israelitas prava quadam κακοζηλία imitatos fuisse non υιοθυσίαν ab Abrahamo tentatam, ut quibusdam videtur, sed πυνόκαυσιν à Phœnicibus, ad

Ammonitas & Moabitas traductam.
Sed de Saturno restat ut dicamus.

Coluerunt Phœnices ab origine duo tantum numina, Solem & Lunam, atqvi postea apud eos introducta est ἡ πλυθεότης, quæ progressu temporis, ita excrevit, ut plurimos agnoscerent & DEos naturales & animales, inter quos fuit etiam Saturnus Cœli & Vestæ filius. Phœnicisū ipsum fuisse vel nomen prodit, est enim ἁ γῆς *latuit*. Quod vero Creticus & πῆις ὠκεανῶ τε καὶ τῆς θύοις nuncupatur exinde est, quod ab oriente per mare profectus Cretam adivit ducta in agros Insulæ ejus nova colonia, inde vero (ut obiter dicam) ἁ filio Jove, propter austeros mores expulsus, creditus est in Italiam (quod tamen negat Vossius) migrasse atqve apud Janum latuisse, Jano autem mortuo, ei successisse primumque agriculturam docuisse: Unde pars Italiæ *Latium* dicta & apud Virg. *lib. 2. Georg. Saturnia tellus*. Vossius *Lib. I. De Idol. c. 18. Saturnum Adamum statuit*. Borchartus autem initio Phaleg ne dubitari

quidem posse affirmat, quoniam Saturnus
 fit Noach quod 14. firmat argumentis
 Quicquid sit Phœnicium interim quem
 nos venamur Saturnum, *Ilium* quoque
 dictum fuisse, colligitur est Sanchonia-
 tone, antiquissimo Phœnicum Scripto-
 re, cujus interpretem egit Philo Bybli-
 us, historiamque ejus græce reddidit.
 Versionis autem insigne fragmentum
 reservavit Eusebius in quo legitur: pri-
 mum Cœli filium fuisse Ἴλον τὸν καὶ Κρό-
 νον. Et postea: οἱ δὲ σύμμαχοι τῷ κρόνῳ
 ἐλωέμῃ ἐπεκλήθησαν, ὡς ἂν κρόνιοι. *Com-
 miliones* ἢ *Il id est Saturni* ὀπλῶν
 dicebantur quasi Saturnios dixeris. ἢ *Il*
autem phœnicia dialecto est idem
ac ἢ El Hebraicè. Hic Ἴλ seu Sa-
 turnus, hostium vicinorum armis op-
 pressus, filium suum unicum regia sto-
 la indutum, in holocaustum Diis obtu-
 lit, Abrahamum forte imitaturus, Ilaa-
 cum immolare paratum. Ob quam
 causam tum etiam propterea, quod est
 Sanchoniatone tradit Philo Byblius, i-
 ipsum circumcidisse virilia, & *Commi-
 litones*

liones ut idem præstarent omnes ad-
egisse, à quibusdam pro uno eodemq;
cum Abrahamo habetur, quibus obsta-
re videtur, quod minus credibile sit,
Phœnices pro DEO coluisse Abraha-
mum, parentem Israelitarum gentis
vicinæ maxime exosæ. Ex hoc terali
sacrificio ortum est, quod Saturnus fili-
os suos comedisse dicatur: quamvis
sint qui existiment propterea factum,
quod græce appellatus sit $\kappa\rho\nu\sigma$ sive
 $\chi\rho\nu\sigma$ habitusq; temporis DEUS: tem-
pus vero omnia consumit juxta illud
Ovidii:

*Tempus edax rerum, eug; invidiosa vetustas,
Omnia destrutis vitiatq; dentibus ævi,
Paulatim lenta consumitis omnia morte.*

Post mortem autem hic Saturnus inter
DEos relatus, & propter tyrannidem
quam exercuerat astro cognomini, ho-
minibus infesto, consecratus est, cui
Phœnices, imminentibus periculis, li-
beros suos ad averruncandum malum
per vivicomburium immolaverunt: uti
nos

nos docent verba Porphyrii *Lib. 2. de
 abst. anim.* quæ Latine reddita ita so-
 nant: *Phœnices magnis in cladibus, vel
 bellorum vel æstus, vel pestilentia sacrifican-
 bant carissimorum quæmpiam Saturno, com-
 munibus ad hoc suffragiis addictum.* Por-
 phyrus suffragantur Sophocles, Hero-
 dotus & Lactantius teste Kippingio.
 Quin & Phœnices ob hanc immanita-
 tem à $\Phi\acute{o}\nu\epsilon\iota\varsigma$ quod occidere notat di-
 ctos, quidam autumant, sed falso, nam
 Bochartus opinionibus aliorum reje-
 ctis, Phœnicum nomen, pro summo in-
 genii acumine, observat & probat de-
 duci à vocabulo Chananæo, כנען vel
 contracte כנע , & deinde ad typum
 Græcæ lingvæ efficto Βιναικας , Φειναικας ,
 Φεινικας & inde Φοινικας , quo titulo tan-
 quam splendidiori, salutari maluerunt
 Phœnices, postquam odiosum ipsis cæ-
 pit esse nomen Chananæi propter ana-
 thema in patrem eorum Chanaan
 contortum Gen. 9: 25. De Tyriis, Phœ-
 nicum clarissimis, digna sunt verba
 Cur-

Curtii quæ hic legantur : Tyrii Sacrum
 quod equidem Diis minime cordi esse credi-
 derim, multis seculis intermissum repetere co-
 gitabant, ut puer ingenuus Saturno immola-
 retur, quod sacrilegium verius quam Sa-
 crum Carthaginenses à conditoribus tradi-
 tum, usque ad excidium urbis suæ fecisse di-
 cuntur, ac nisi Seniores obstitissent, quorum
 consilio agebantur cuncta, humanitatem diva
 superstitione vicisset, Lib. 4. hist. Cretenses
 quoque qui Phœnicum erant coloniæ,
 τῶν Κρήνων ἐν ταῖς πεποφαιμέναις ἐθρήσκειον,
 teste Athenagora. De Carthaginensi-
 bus quos Tyrii Condiderunt, Justinus
 Lib. 18. hist. narrat: Cum inter cetera ma-
 la etiam peste laborarent cruenta Sacrorum
 religione & scelere pro remedio usi sunt.
 Quippe homines ut victimas immolabant
 & impuberes, (quæ etas etiam hostium mi-
 sericordiam provocat) aris admovebant, pa-
 cem Deorum eorum sanguine poscentes, pro
 quorum vita rogari maximè Dii solent.
 Quam crudelitatem, Imilce cum filius
 ejus maclandus esset, largis fletibus, a-
 pud

pu'd Silium in calce libri quarti Punicorum ita deplorat:

*Quæ porro hæc pietas, delubra aspergere tabo?
 Heu primæ scelerum causæ mortalibus agris,
 Naturam nescire Deum: justæ ite precari
 Thure pio: cædisq; feris advertite ritus:
 Mite & cognatū est homini Deus, hæc tennus oro
 Sit satis, ante aras cæcos vidisse juvenecos.
 Aut si velle nefas superos, fixumq; sedetq;
 Me me quæ genui, vestris absumite votis,
 Cur spoliare juvat Libycas hæc indole terras?*

Ultimo Coronidis loco, observamus in *Ἰσθμῷ Ἰουδαίῳ* a Phœnicibus & vicinis eorum coloniisque cæptam, Græciam, Africam, Europam & pene totum terrarum orbem pervagatam fuisse. De Gallis ut alios taceam Julius Cæsar gravissimus testis, in 6. de bello Gallico: *Natio est Gallorum omnium admodum, dedita religionibus, atque ob eam causam, qui sunt affecti gravioribus morbis, quique in præliis periculisque versantur, aut pro victimis homines immolant, aut se immo-*
 latu-

laturos vobent, administrisque ad
 ea sacrificia Druidibus utuntur, quod
 pro vita hominis, nisi vita hominis redda-
 tur, non posse Deorum immortalium nu-
 men placari arbitrantur. De Romanis
 scribit Gyraldus, præter alios, *Synt.* 17.
Hist. Deorum: Piget referre, quanto in erro-
 re & quam tetra caligine versatus fuerit vi-
 ctor ille gentium populus & totius domina-
 tor orbis omni superstitioni obnoxius donec
 Cn. Cornelio Lentulo P. Licinio, Crasso Coss. S. C.
 cautum fuit ne novam inducere religionem,
 neve hominem immolare aut humano san-
 guine litare liceret. Vid. Plinius lib. 30: c. 1.
 Sed quid multis moror? cum constet an-
 tiqvos quoque Svecos & Gothos, in-
 humaniter humanis victimis Diis suis
 quondam Upsalix litasse; ubi Fro (qui
 postea inter Deos minores relatus)
 hæc sacra maxime detestanda primum
 instituisse docet Saxo. Præcipue vero
 humani generis hostiis colebatur Odi-
 nus seu Othinus, qui Mars ipsis erat,
 cui tempore belli captivos initio captos
 veluti

veluti primitias bellorum immolabant. Extrabelli tempus etiam aliis Diis, sed raro & summa urgente necessitate, homines & quidem non tantum servi sed & præstantissimi viri communi suffragio electi, imo Reges ipsi, cum peccasse adversus Deos & sic famem, bella, vel aliud incommodum induxisse videbantur, in holocaustum offerebantur. Ritus erat talis: cum venisset tempus sacrificii, illi qui omnium consensu victimæ pronuntiati essent, una cum aliis animalibus jugulabantur, post jugulationem statim sanguis vase peculiari ad id confectus, Lautbolla dicto, excipiebatur, quo utebantur loco aquæ lustralis, apud alias gentes usitatæ, eoque partim sacrificatores, partim adstantes, partim Idolum ipsum aspergebant; postea cadavera jugulatorum in fonte famoso-juxta priscum templum paganicum Blottfelda dicto, lavabantur, lota autem & purgata, in proximo luco sacro suspendebantur & tandem aris imposita

cre

32

cremabantur. sacrificio vero peracto,
convivia sacra, Offergille ipsis nuncu-
pata, magna cum solennitate, ab omni-
bus concelebrabantur. Vid. Loccen.
Antiq. Svec Goth. Lib. 1. C.3. Et Scheffer.

Upsal. Antiq. C.10.

SOLI DEO GLORIA !!!

